

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA

AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-769/2021. számú ügyben
A Fejér Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi
Szakszolgálat Gyermekotthonaiban a COVID-19 helyzetre tekintettel tett
látogatással összefüggésben

*Előadók: dr. Győrffy Zsuzsanna
dr. Kelemen Dóra*

Érintett szerv: Fejér Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi
Gyermekvédelmi Szakszolgálat Gyermekotthonai

2021.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-769/2021. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (4) bekezdése rögzíti hivatalból indított eljárási jogosultságomat. A hivatkozott jogszabályhely szerint a hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy *egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat*. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) pontja kiemelt feladatorként nevesíti a gyermekek jogainak védelmét.

A COVID-19 járvány az egész világnak, így hazánkknak is nagy kihívást jelent. Minderre tekintettel a világjárvány első (2020 március-június) és második hullámában egyaránt kiemelt feladatorknak tekintettem a bentlakásos intézményekben (gyermekotthonokban, idősek otthonában, fogyatékosokat ellátó intézményekben) élők napi tevékenységének monitorozását. Mindenek érdekében több intézményt személyes látogatást tettem. A Fejér Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat (a továbbiakban: Szakszolgálat) Székesfehérváron kialakított Gyermekotthonát (a továbbiakban: Gyermekotthon) 2021. január 20-án kerestem fel, ahol munkatársaimmal együtt, az intézmény megbízott vezetője, a gyermekotthon vezetője és a nevelési intézményvezető-helyettes fogadott. A vezetők bemutatták az intézményben folyó munkát, illetve beszámoltak a járványügyi intézkedésekről.

A látogatás a veszélyhelyzetből fakadó felkészülés biztosítása, valamint a gondozott gyermekek, a szakdolgozók és a látogatást végzők tagjainak a vírusfertőzéssel szembeni védelme érdekében előre bejelentett módon történt. A látogatás alatt a résztvevők maszkot viseltek, védőöltözet használatára nem volt szükség.

A COVID-19 járványhelyzet megelőzés szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú vizsgálatról készült alábbi jelentés a vezetőség által elmondottakat, továbbá a gyermekotthonban élők körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket és megállapításokat tartalmazza. Figyelemmel arra, hogy a gyermeki jogok gyermekvédelmi szakellátást nyújtó intézményekben való érvényesülését hivatali elődeim is folyamatosan monitorozták elengedhetetlennek tartottam a jelen látogatásom során a szakemberek által jelzett problémák rögzítését.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés];
- *Az oktatáshoz való jog:* „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország e jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.” [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés];
- *A testi és lelki egészséghez való jog:* „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés].

Az alkalmazott jogszabályok

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, (a továbbiakban: Gyvt.);
- a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény, (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény);
- a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. Rendelet, (a továbbiakban: Gyer.);
- a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet)

A megállapított tényállás

A Gyermekotthonról

A 2015-ben épült, 1295 négyzetméteres alapterületű, 48 férőhelyes gyermekotthon 5 csoportjában jelenleg 43 gyermek lakik. Az 1. számú különleges gyermekotthoni csoportban 0-3 év közötti gyermekekről gondoskodnak, itt kizárólag súlyos fogyatékkal élő, halmozottan sérült gyermekek nevelése, rehabilitációja történik, ebben a csoportban jelenleg 4 csecsemőt gondoznak. A 2. számú gyermekotthoni csoportban a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő kiskorú vagy utógondozói ellátott várandós anya, valamint anya és gyermeke együttes elhelyezését biztosítja az intézmény. Ebben a csoportban jelenleg 4 édesanya lakik együttesen 0-1 év közötti gyermekikkel. Az anyák többsége kiskorú, a legfiatalabb lakó jelenleg 16 éves, egy szülő pedig utógondozott. A 3., 4., és 5. csoportban normál szükségletű gyermekek ellátása biztosított. Ezen csoportok telt létszámmal működnek – 10-10-12 fő –, a gyermekek főként serdülő korban vannak, a legfiatalabb gyermek 8 éves. A gyermekotthonban jelenleg 33 munkatárs dolgozik, többek között házvezető-nevelőnő, gyermekvédelmi asszisztens, fejlesztőpedagógus és pszichológus státuszban.

A látogatás során az 1-es számú csoporton kívül – tekintettel arra, hogy ott egy frissen műtött gyermeket ápolnak jelenleg – az összes csoportot megtekinthettem a munkatársaimmal. A 2-es számú gyermekotthoni csoport épületében az édesanyák és gyermekeik otthonos körülmények között élnek. Tágas, világos nappali és az abból nyíló konyha megfelelően berendezett. A bentlakó édesanyáknak lehetőségük van, hogy a saját, megfelelően szeparált szobáikban kettesben lehessenek a gyermekikkel. Az anyákat a nevelők sok mindenben segítik, fontos célkitűzés az önállósítás, a felelős szülői példa mutatása. A mellékhelyiségek és a fürdők tiszták, a kisgyermekkel kapcsolatos igényeknek megfelelőek.

A 3-as, 4-es és 5-ös csoportok lakórészei hasonló elrendezésűek. A tágas közösségi terekből nagyobb konyha és étkező nyílik. A földszinten mozgássérültek számára kialakított akadálymentes szoba és mosdó is található. A hálószobák az emeleten kerültek elhelyezésre. A szobáikat a gyermekek saját alkotásaikkal, fotóikkal díszítik. Az épületekben rendezettség, tisztaság van, a munkatársak különösen figyelnek a mellékhelyiségek, mosdók tisztántartására. Az épületekben a közeljövőben tisztasági festést terveznek.

A lakórészek mellett közös használatú helyiségeket is kialakítottak, így többek között központi szerepet tölt be a nagyterem, amely a rendezvényeknek, ünnepeknek ad helyt, ehhez kapcsolódnak az adminisztratív feladatok ellátását szolgáló irodák. A gyermekotthon udvara lehetőséget ad a gyerekek közös kikapcsolódására: a polgármester segítségével berendezett kültéri szabadidőgépek, a kisebbek számára biztosított külön játszótér, a kosárlabdapálya és a zöld terület a pandémia idején különösen nagy előnyt nyújt. Az udvaron gyakoriak a közös programok többek között a csapatsportok, a szalonnasütés. Egy külön épület alakították ki a kapcsolattartások lebonyolítására. A kapcsolattartó helyiség nagy termében 9-10 asztalt helyeztek el, körülbelül 1,5-2 méteres távolságokban egymástól, általában 4 székkal. Az intimitás biztosítása érdekében a közös helyiség mellett 6 darab elkülönített szoba található. Ezen épületrészt 1 éve felújították. A jelenlegi helyzetben különösen nehéz a kapcsolattartás megoldása a hely hiányára tekintettel, így gyakoriak az udvaron eltöltött találkozások a látogatókkal. A kapcsolattartó helyiség mellett egy klubszobát is kialakítottak. A gyermekotthon családi jellegű.

Oktatás

A világjárvány első hullámában több gyermeket meg kellett tanítani a számítógép használatra, ezen időszakban azonban az online oktatásban a gyermekek és szakdolgozók egyaránt jártasságra tettek szert. A technikai feltételek a gyermekotthonban adóttak, az online oktatás minden gyermek számára biztosított. Számítógépeket, laptopokat már a járvány első hullámában kaptak a fenntartótól, illetve a Gattyán Alapítványtól. Nehézséget okoz azonban, hogy az internet kapcsolat nem mindig működik és a szolgáltatók a gyermekotthon területén nem is fejlesztenek. A szakdolgozók közötti fluktuáció is gondot okoz, a kieső munkavállaló nehezen pótolható.

A világjárvány második hullámában könnyítést jelent, hogy az általános iskolások jelenléti oktatáson vesznek részt.

A szakemberek tapasztalatai szerint a mentálisan kevésbé sérült gyermekek az online oktatási rendbe már a járványhelyzet első hulláma idején jól beilleszthetők voltak, a súlyosabban sérültek, kiemelten az alacsonyabb életkorúak viszont igénylik a jelenléti oktatást, náluk érezhető a lemaradás. A szakemberek megítélése szerint a digitális oktatással szerzett tárgyi tudás – főleg a 6-10 éves korú gyermekeknél – nem kellően alapos és nem is rögzült igazán.

Az járványhelyzet első hullámában a teljes iskolás korosztályra elrendelt digitális oktatás miatt a nevelőknek, a fejlesztőpedagógusoknak és a gyermekvédelmi asszisztenseknek is többet kellett dolgozniuk, a szabadságukat nem tudták kivenni, annak pénzbeli megváltására nincs lehetőség. Az intézményvezető megítélése szerint a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendeletben meghatározott létszámminimum a pandémiás helyzetben nem elegendő.

A járványhelyzettől függetlenül a körzeti iskolába (ének-zene és művészeti tagozatos iskola) járó gyermekek szülei szokták kifogásolni a gyermekotthonban nevelkedő gyermekek magatartását. Erre figyelemmel több gyermek nem a közeli körzeti iskolába jár. A gyermekotthonban egy 10 éves, nevelőszülőtől visszakerült magatartás problémás gyermek tanul egyéni tanrend szerint.

Járványügyi intézkedések

A járvány kis mértékben érintette az intézményt, de az előírt védőintézkedések betartása megtörtént. Minden lakóegység napi rendszerességgel fertőtlenített, a bejárati ajtók mellett falra szerelt kézfertőtlenítők vannak kihelyezve. A gyermekotthonba hazaérkező lakók minden alkalommal testhőmérséklet mérésen esnek át. A kapcsolattartások is a járványügyi intézkedéseknek megfelelően történnek.

A járvány első, illetve második hulláma alatt a gyermekotthonban egy gyermek bizonyítottan átesett a víruson, továbbá 5 dolgozó volt eddig érintett. Házlezárásra, csoport karanténra nem került sor. Hatósági karanténra egy esetben került sor, amikor egy kislány vörös zónás országból érkezett vissza a gyermekotthonba. A hivatalosan, államilag szervezett tesztelés lehetősége a gyermekotthon dolgozói számára is adott volt, ám senki nem élt vele. A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság előzetes felmérése alapján a 33 dolgozóból 3 munkatárs jelezte az igényét a védőoltással kapcsolatban. Egy decemberi felmérés alapján, megyei szintén 200 dolgozóból 7 munkatárs jelentkezett védőoltásra. A vezetők véleménye szerint az alacsony érdeklődés a kevés tájékoztatás miatti bizalmatlanságnak tudható be. Többek között bizonytalanságot okoz a különböző oltóanyagok hatékonyságáról, eredetéről való vélekedés, így általánosságban elmondható, hogy míg a Pfizer Biontech oltóanyagával kapcsolatban nagyobb az oltókedv, az orosz és a kínai vakcinával összefüggésben azonban jellemző a bizalmatlanság.

Kapcsolattartás

A Gyermekvédelmi Központ 2020. augusztus 13-án kelt „Kapcsolattartási tájékoztatója” felhívta a figyelmet a gyermekek, hozzátartozóik, a dolgozók, valamint a nevelőszülők egészségének megóvása érdekében a védő intézkedések betartására. A tájékoztató kiemelte, hogy a kapcsolattartáson csak egészséges személy vehet részt. Lefektette, hogy az intézménybe való belépéskor, valamint a kapcsolattartás teljes időtartama alatt az intézmény egész területén a szájat és az orrot eltakaró védőmaszk használata kötelező. Az intézménybe való belépéskor, minden hozzátartozó látogatói nyilatkozatot köteles kitölteni. Az a hozzátartozó, aki a maszk viselését vagy a látogatói nyilatkozat kitöltését megtagadja, nem léphet be és nem tartózkodhat az intézmény területén. Az intézménybe kapcsolattartás céljából csak azok a hozzátartozók léphetnek be, akik részére a gyámhatóság kapcsolattartást szabályozott. A kapcsolattartások során is be kell tartani a 1,5 méteres védőtávolságot, valamint tartózkodni szükséges a gyermekkel való érintkezéstől. A tájékoztató továbbá felhívta a figyelmet a fokozott higiéniai szabályok betartására, a gyakori kézmosásra, a kézfertőtlenítésre, a köhögési etikett betartására, valamint az arc felesleges érintésének a kerülésére. A tájékoztató előírta végül a gyermeknek szánt csomagokra vonatkozó előírásokat, miszerint azok csomagolt, fertőtleníthető termékek legyenek.

Az intézménybe való belépéskor a Hivatal munkatársainak esetében megtörtént a testhőmérséklet mérés, valamint a látogatói nyilatkozat kitöltése.

A nevelőszülői gondoskodásban nevelkedő gyermekek gyámhivatal által szabályozott kapcsolattartására a gyermekvédelmi központ kapcsolattartó helyiségeiben (1 nagy terem, és 6 kis szoba) van lehetőség. A járványidőszakot megelőzően szombat délelőttönként gyakran csaknem 300 kapcsolattartó hozzátartozót is fogadtak. A világjárvány első hullámában látogatási és intézmény elhagyási tilalom volt érvényben, a második hullámban a járványügyi intézkedések betartásával a kapcsolattartást azonban biztosítani kellett. Ennek megoldására a nagyteremben az asztalokat másfél méterre helyezték el egymástól. Tekintettel arra, hogy a fenti helyzetben 300 embert egyszerre nem tudtak fogadni, a kapcsolattartási időpontok eltolódtak, vagy pedig nem a gyámhivatali határozatban foglaltak szerint zajlottak. Próbálták a

kapcsolattartásokat az udvaron bonyolítani, hideg időben azonban ez nehezen volt megoldható. Azok a gyerekek, akiknek rendszeres kapcsolattartása van, nehezen viselték a fenti korlátozásokat. A gyermekotthonban az online kapcsolattartás technikai feltételei biztosítottak, a nevelőszülői gondoskodásban élőknel nem minden esetben.

A világvjárvány második hulláma idején azoknak a gyermekeknek, akik a gyámhivatal határozata szerint hazamehetnek a szüleikhez, a kapcsolattartása nem volt korlátozott. A kapcsolattartásról, valamint a kimenőről és az iskolából a gyermekotthonban érkezőket már a portán mérték a testhőmérsékletet, a kézfertőtlenítés kötelező. A kapcsolattartásról visszaérkező gyermekeket többször hőmérőzték és fokozottan figyelték, hogy mutatnak-e tüneteket.

A járványhullám második szakaszában a gyermekvédelmi gyámok és a gyermekjogi képviselő gyermekkel való személyes kapcsolattartásnak nem volt akadálya. Amennyiben az intézmény COVID fertőzöttséggel érintett a telefonos kapcsolattartást biztosították. A gyerekvédelmi gyámok és a gyermekjogi képviselő látogatása az intézményben rendszeres, kapcsolatuk a gyermekekkel és a szakemberekkel egyaránt jó.

Jelzett problémák, javaslatok

Amint azt intézményvezető a gyermekvédelmi központ Sárbogárdon kialakított három lakásotthonában 2020. október 2-án tett ombudsmani látogatáskor már jelezte¹, továbbra is problémát jelent, hogy a nevelőszülői gondoskodásból egyre több, alacsonyabb életkorú gyermek kerül be, vagy vissza a gyermekotthonokba, lakásotthonokba. Ennek okát egyrészt abban látja, hogy egyre fiatalabb korban jelentkeznek markáns magatartási, pszichés és egyéb problémák. Ugyanakkor a nevelőszülők ezen problémák kezelésére nincsenek megfelelően felkészítve, a felmerülő nevelési problémák megoldására a járványhullám első szakaszában rendelkezésre álló online kapcsolattartási lehetőség a nevelőszülői tanácsadókkal, gyermekvédelmi gyámokkal és egyéb segítő szakemberekkel nem volt alkalmas.

A Fejér Megyei Nevelőszülői Hálózatban mintegy 900 gyermek nevelkedik, azonban a nevelőszülők száma kevés. Aggályos, hogy a járványhullám első szakaszában nevelőszülői képzéseket, kötelező továbbképzéseket sem tudtak tartani, jellemzően a nevelőszülők kifáradtak. 2020 augusztusában tudtak továbbképzést tartani, ez valamennyire oldotta a nevelőszülőkben meglévő feszültséget. Fejér megyében jelenleg nem működik befogadó otthon, ami az intézményvezető szerint a jelzett nevelőszülői létszámhiány miatt is aggályos, tekintettel arra, hogy az újonnan gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermeket sem az ideiglenes gondozást ellátó nevelőszülőknél, sem az amúgy is teljes kihasználtsággal működő gyermek- és lakásotthonokba nem tudják elhelyezni.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, és az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján a biztos a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszasság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosa – különösen *hivatalból* indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak

¹ Lásd AJB-6854/2020.számú jelentés

védelmére. A törvény 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthont nyújtó ellátás biztosítása állami feladat. Ebből következően a gyermekvédelmi szakellátás intézményei közszolgáltatást végeznek, így tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapjogi biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmanintézmény megalakulása óta az alapjogi biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi éllal azt mondta ki azt, hogy *„az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja, vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”*

Ha összevetjük az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, a XVI. cikk (1) bekezdésében, XX. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 67. § (1) bekezdésének, 70/D. § (1)-(2) bekezdésének valamint 70/F § (1) (2) bekezdésének a szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező alapvető jogok védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, vagy jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. *A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti.* A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a

jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére.* A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az objektív intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki: az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapjogainak előmozdítása, érvényesülése, védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk az Egyezmény preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó, védelmét biztosító intézmények létesítésre, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez. Az Egyezmény 19. cikk 1. pontja a részes államokat a gyermeket az erőszak bármely formájával szembeni védelemre kötelezi. Az Egyezmény 20. cikk 1. pontja a családi környezetétől ideiglenesen vagy véglegesen megfosztott gyermek védelmére és segítségére vonatkozó állami kötelezettséget rögzíti.

2. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatással biztosítja. Az Alaptörvény szerint az ismeretbővítés, a magasabb szintű szakmai, tudományos oktatásban való részvételhez kellő tanulás lehetőségét a középfokú oktatás korlátozásmentes és ingyenes elérhetőségével ösztönzi.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből eredő intézményvédelmi kötelezettség összetett követelményrendszert támaszt az állammal szemben az alapjogok érvényesülésére. Magában foglalja a szabályozási kötelezettséget, adott esetben az anyagi támogatási kötelezettséget, a meglévő vagy az alapjog-érvényesülés szempontjából az Alaptörvény által megkívánt intézményes formák védelmét (s egyben tartózkodást a működés tartalmi befolyásolásától). Mindezek nyomán *fennáll az állami kötelezettsége az oktatáshoz való jog gyakorlásának lehetőségét biztosítani az intézményi struktúra létrehozásával, fenntartásával.* Az Alkotmánybíróság 3046/2013. (II. 28.) AB határozata kiemelte, hogy az oktatáshoz való jog, illetve az államot terhelő intézményvédelmi kötelezettség tartalmával több ízben foglalkozott, az ezekben kifejtett álláspontját pedig az Alaptörvény XI. cikk (2) bekezdésével összefüggésben fenntartja. Hangsúlyozta: a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és egyben kötelessége az oktatási rendszer működtetésének folyamatos

figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, a működési zavarok elhárítása, az ellehetetlenülés megakadályozása.

3. *Az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdése értelmében a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülése, mint államcél az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint nem nélkülözheti a nemzetgazdaság mindenkori teherbíró képességének mértékét. Az Alkotmánybíróság utalt arra is, hogy általános ismérvekkel csak egészen szélső esetekre korlátozottan határozhatja meg az állami kötelezettség kritikus nagyságát, vagyis azt a szükséges minimumot, amelynek hiánya már alkotmányellenességhez vezet. Az 56/1995. (IX. 15.) AB határozat szerint a testi és lelki egészséghez való jogként meghatározott alkotmányi követelmény az államnak azt az alkotmányos kötelezettségét jelenti, hogy a nemzetgazdaság teherbíró képességéhez, az állam és a társadalom lehetőségeihez igazodva olyan gazdasági és jogi környezetet teremtsen, amely a legkedvezőbb feltételeket biztosítja a polgárok egészséges életmódjához, életviteléhez. Az alkotmánybírósági gyakorlat szerint a testi és lelki egészséghez való jog tehát önmagában alanyi jogként értelmezhetetlen, állami – intézményrendszert fenntartó, működtető – kötelezettségként fogalmazódik meg, amely magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy a törvényhozó a testi és lelki egészség bizonyos területein alanyi jogokat határozzon meg.*

III. Az ügy érdemében

1. Védőfelszerelés, tisztító-, fertőtlenítő szerek rendelkezésre állása, elkülönítés lehetősége

A vezetőktől kapott tájékoztatás szerint a védekezéshez szükséges eszközöket, maszkokat, gumikesztyűket és a fertőtlenítőszerket a Fejér Megyei Gyermekvédelmi Központ biztosítja a Gyermekotthonok számára. A lakóegységeket rendszeresen fertőtlenítik, a Gyermekotthonba érkezők kézfertőtlenítésére több helyen lehetőség van, testhőmérés nélkül nem lehet az intézmény területére lépni.

Összességében elmondható, hogy a Gyermekotthon a COVID-19 járványhelyzet megkívánta szükséges lépéseket az járványhelyzet első és második hullámában egyaránt megtette.

2. A gondozott gyermekek oktatásával összefüggésben

A gyermekek tankötelezettségéről az Nkt. 45. § (1) bekezdése rendelkezik. E szerint Magyarországon – az e törvényben meghatározottak szerint – minden gyermek köteles az intézményes nevelés-oktatásban részt venni. A 2019. szeptember 1-jétől hatályos Nkt. 45. § (5) bekezdése értelmében a tankötelezettség alapvetően iskolába járással teljesíthető. Az egyéni munkarend a tanuló egyéni adottsága, sajátos helyzete indokolhatja, amennyiben az a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából előnyös.

A rendelkezésemre álló információk szerint a Gyermekotthonban élő gyermekek többsége tankötelezettségüknek iskolába járással tesznek eleget, a látogatás idején, egy gyermek tanult egyéni tanrend szerint. A járványhelyzet első hullámában elrendelt online oktatás kezdeti nehézségeit sikerült leküzdeni, a látogatás idején az általános iskolások számára az iskolába járásnak nem volt akadálya, a középiskolások pedig online vettek részt az oktatásban.

A látogatás tapasztalataira figyelemmel kiemelt fontosságúnak tartom és köszönöm a Gyermekotthon munkatársainak a járványhelyzet első hullámában a teljes iskolás korosztályra elrendelt digitális oktatás miatti, jelentős többletmunkával járó – helytállását.

3. A gyermekek kapcsolattartása tekintetében

A Gyvt. 9. §-a a nevelésbe vett gyermek kapcsolattartáshoz való jogát a gyermek különleges jogaként nevesíti. A Gyer. 30/H §-a alapján a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek a gyámhivatali határozatban szabályozottak szerint tarthatnak kapcsolatot a hozzátartozóikkal. A Gyvt. 86. § (1) bekezdése rendelkezik a gyermekvédelmi gyám a gyermek gondozásával, nevelésével összefüggő feladatairól. A Gyvt. 86. § (1) bekezdésnek a) és b) pontja szerint a gyámnak a kirendelését követően legfeljebb tizenöt napon belül személyesen kell találkoznia a gyermekkel. Ezt követően legalább havonta egy alkalommal, a hatodik életévét be nem töltött gyermek esetén legalább kéthetente fel kell keresnie a gyermekeket. A gyám kötelessége, hogy a gyermek számára telefonon elérhető legyen, illetve – a gyermek kérésére – a gondozási helyen vagy semleges helyen való találkozás lehetővé tétele.

A Gyvt. 11/A. § (1) bekezdése szerint a gyermekjogi képviselő ellátja a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek törvényben meghatározott jogainak védelmét, és segíti a gyermeket jogai megismerésében és érvényesítésében, valamint kötelességei megismerésében és teljesítésében Gyvt. 11/A. § (3a) bekezdése alapján a gyermekjogi képviselő jogosult az általa kezdeményezett időpontban a gyermekkel személyesen, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató vezetőjének, illetve munkatársának - ideértve a nevelőszülőt is - jelenléte nélkül találkozni. A gyermek gondozási helyének biztosítania kell a gyermek és a gyermekjogi képviselő zavartalan kapcsolattartásának körülményeit.

Látogatásom idején a gyermekvédelmi gyámok és a gyermekjogi képviselő személyes látogatásának nem volt akadálya, azzal kapcsolatban a Gyermekotthon problémát nem jelzett.

A gondozott gyermekek a gyámhivatali határozatban foglaltaknak megfelelően mehettek haza családjukhoz, a Gyermekotthonba való visszatéréskor pedig a kézmosás/fertőtlenítés kötelező, a hőmérsékletüket megméri.

A helyszíni látogatás tapasztalataira, valamint a COVID-19 járványhelyzet miatti megelőzés szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú látogatásra tekintettel ombudsmani *intézkedést nem tesz, jelentésemet figyelemfelhívásnak szánom.*

Kiemelt fontosságúnak tartom és köszönöm az intézményben dolgozóknak a járvány első és második hulláma idején a gyermekek oktatásához, továbbá a jelenlegi helyzetben a kapcsolattartási joguk érvényesüléséhez nyújtott – a szakdolgozók számára jelentős többletmunkával járó – segítségét.

A gyermekotthon állapotának megőrzésére tekintettel támogatom a tisztasági festés kilátásba helyezését.

A vezetőknek a gyermekvédelmi szakellátással összefüggő problémákra vonatkozó jelzését köszönöm, azt a tárgykörben esetlegesen indított vizsgálataim, utóvizsgálataim során figyelembe veszem.

Budapest, 2021. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos